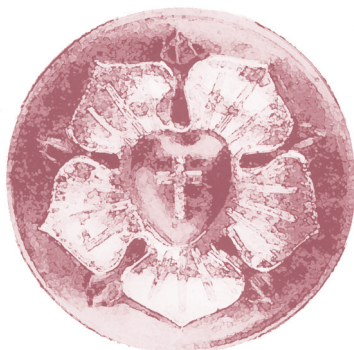

LUTHERSK KIRKETIDENDE

TEMA: GUDSTJENESTE I TIDEN – ORDET OG BORDET

LEDER

GUDSTJENESTE I TIDEN
– ORDET OG BORDET

ARTIKLER OG INNLEGG

HØRINGEN OM JUSTERING AV
HOVEDGUDSTJENESTEN OG
ALMINNELIGE BESTEMMELSER
– EN LITEN APPETITTVEKKER?

GUDSTENESTA SOM
FORMIDLINGSARENA

ÅRGANGSVIN OG FERSKT BRØD
RYKK TILBAKE TIL START

FASTEMEDITASJON

JESUS SEGNER UNDER KORSET

SØNDAGSTEKSTEN

2. SØNDAG I PÅSKETIDEN

3. SØNDAG I PÅSKETIDEN

4. SØNDAG I PÅSKETIDEN

FRA BISPEDØMMERÅDENE

GUDSTJENESTE I TIDEN – ORDET OG BORDET

Forskningsrapporten Noe falt i god jord viser at gudstjenestereformen har bidratt til å styrke flere positive trekk i gudstjenestefeiringen, blant annet en bedre forbedelseskultur for gudstjenesten, en styrket bruk av symboler, en større bevissthet om liturgiens handlingsaspekt og en økt deltakelse i nattverden.

Dette temanummeret om gudstjenestereformen har fått tittelen "Ordet og bordet" etter gudstjenestens to hoveddeler og som et slags overordnet blikk på de artiklene som er å lese her.

For et drøyt tiår med et landsomfattende gudstjenesteverksted går mot en oppsummering når *Høring om Justering av hovedgudstjenesten og alminnelige bestemmelser* skal konkluderes i vedtak og ordninger på Kirkemøtet i 2019. Selv om det i løpet av utforming og erfaring med ordninger og materiale i denne perioden nå skjer en justering med karakter av noe begrensning i valgmuligheter og kanskje enklere godkjenningsprosedyrer, har hele reformen bidratt til en endring av vår gudstjenestekultur slik rapporten *Noe falt i god jord* kan vise til.

På den ene side er det skjedd en demokratisering av arbeidet med gudstjenestelivet. Menighetsrådet har fått en vesentlig mulighet til å forme gudstjenestetilbudet gjennom valg av lokale grunnordninger, og til å se gudstjenestelivet i sammenheng med menighetens øvrige aktiviteter og oppdrag i lokalsamfunnet. På den andre siden gir dette fagstillingene større ansvar og mulighet til faglig innflytelse, ikke bare i gjennomføringen av den enkelte gudstjenesten, men i hele arbeidet med å tilrettelegge gudstjenestelivet.

Dette kan godt hektes på begrepet *forbedelseskultur*: Prestenes avgjørende rolle i rådene for å utruste de folkevalgte slik at det kan gjøres be-

slutninger som er teologisk og ekklesiologisk forankret, er udiskutabel, men også kirkemusikernes rolle som menighetens musikalske ledere er blitt tydeligere. Diakonens funksjon som et bindeledd mellom gudstjeneste og hverdagsliv, med de utsatte og sårbare i fokus, har fått sitt avtrykk i gudstjenestens bønner og nattverdfeiring. Jeg vil også peke på kateketens pedagogiske "blikk" og innflytelse på gudstjenestelivet som helhet og innenfor det særskilte oppdraget i arbeidet med trosopplæring, barn og unge. I den gode synergien av trosopplæringsreform og gudstjenestereform tilfører dette "pedagogiske blikket" en helhetlig tenkning om formidling og bruk av symboler og handlinger, som både beriker og utvider gudstjenesteopplevelsen.

Også der alle disse fagstillingene ikke finnes, er utfordringen til og oppdraget med å forankre arbeidet med gudstjenestelivet teologisk og tverrfaglig blitt tydeliggjort med gudstjenestereformen.

Det kan få konsekvenser for justeringer av *Alminnelige bestemmelser og for godkjenningsprosedyrer*, slik Gustav Danielsen skriver i sin debattartikkel RYKK TILBAKE TIL START. Men i motsetning til hans nedslående tittel og dom over gudstjenestereformen vil jeg heller peke på de utslagene av reformen, som det nå er mulig å videreføre og forsterke.

Marita Bjørke Ådland skriver i sin artikkel

Jeg vil peke på de utslagene av reformen, som det nå er mulig å videreføre og forsterke.

”Gudstjenesten som formidlingsarena” om det å tenke om gudstjenesten som det vår kirkefader Augustin kaller å ”movere”. Hun peker på hvordan det å føre barn og voksne inn i det dramaet som gudstjenesten er, ikke bare er en teologisk, men også pedagogisk oppgave. ”Alt vi gjer i kyrkja, liturgien, songen, det vi festar blikket på, har jo si kjelde i ein pedagogisk tankegang så vel som ein teologisk?” skriver Bjørke Ådland, og: ”Kvalitet og pedagogikk handlar om å ivareta eit heilskapleg syn på gudstjenesta.” I sin artikkel peker hun på utfordringen som ligger i prestens oppgave, og om nyutdannede presters etterspørsel etter det pedagogiske aspektet i gudstjenesten.

Det handler om å være oppmerksom på sin egen væremåte som prest: En strekker seg ut fra gudstjenesten og inn mot den igjen, i alle de møter en har med mennesker, og i måten en forholder seg til skaperverket. Og det handler om å holde sammen alt det som skjer i gudstjenesten gjennom liturgi, bibellesning, preken og dramaturgi. I dette viser forskningen på gudstjenestereformen at vi som kirke er på vei, at vi ”moverer”. Vi har en styrket bruk av symboler. I det ligger det et rikere gudstjenestelig ”språk” for å holde sammen livet utenfor kirkedørene og livet inne i det helige rommet – som når vi for eksempel vi tenner lys på lysgloben under forbønnen for kirken og verden. Da er vi ikke bare ”her inne”, men også ”der ute” i både ord og handling.

Biskop Atle Sommerfeldts nyttårsforedrag for presteskaper i Borg har tittelen ”Årgangsvin og ferskt brød”, etter et brev fra Sigrid Undset til Nini Roll Anker i 1920. Ordene beskriver hennes lengsel etter en kirke som ”aldri har sagt at en ting er god fordi den er ny, eller at den er god fordi den er gammel, men tvert i mot har vinen som sakrament, som er best når den er gammel, og brødet som er best når det er nytt”. Med liturgien og kirkens gudstjenestefeiring som

sentrum i kirkens tilstedeværelse i verden er kirkens oppdrag betrodd av Jesus: Kirken skal i ord og handling forkynne at Guds rike er nær i den korsfestede og oppstandnes tilstedeværelse i lokalsamfunn og blant mennesker, til frigjøring og helbredelse for fattige og undertrykte, skriver biskopen.

I dette perspektivet er jeg glad for den demokratiseringen av arbeidet med menighetens gudstjenesteliv, som gudstjenestereformen har ført med seg. Den gir store muligheter for flere lytte-

Jeg håper utdanningen til de kirkelige fagstillingene kan bidra til å videreføre den kulturendringen som vi nå ser de positive effektene av.

og samhandlingsarenaer for den stadige og pågående utviklingen av det lokale gudstjenestelivet, både på søndagene og gjennom hverdagene. Den gir mulighet for å få utviklet sansen for ”den gamle årgangsvinen”, og til å

bake ferskt brød – sammen.

Utviklingen av det lokale gudstjenestelivet kan ikke sees i motsetning til en felles regional og nasjonal forankring, like lite som gudstjenesten er noe som skjer isolert i vår tid, uavhengig av dens historie og tradisjon. Den lokale demokratiseringen på den ene siden innebærer også behovet for en faglig forståelse, forankring og utdannelse på den andre siden.

Jeg håper utdanningen til de kirkelige fagstillingene kan bidra til å videreføre den kulturendringen som vi nå ser de positive effektene av, slik at gudstjenesten kan være det brennpunktet som åpner for det transcendentale og inkarnasjonen, det helt annerledes og det helt nære, i den gudstjenestelige handlingen i seg selv, men også i kirkens selvforståelse som sendt til verden – til hverdagene, til utfordringene, sorgene, gledene, sårene, hakkene og høydene – med ferskt brød og årgangsvin.

HEGE E. FAGERMOEN
HEGE.FAGERMOEN@AS.KOMMUNE.NO

HØRINGEN OM JUSTERING AV HOVEDGUDSTJENESTEN OG ALMINNELIGE BESTEMMELSER – EN LITEN APPETITTVEKKER?

AV HEGE E. FAGERMOEN, PROST I SØNDRE FOLLO
HEGE.FAGERMOEN@AS.KOMMUNE.NO

I disse dager er Kirkerådets høring om *Justering av hovedgudstjenesten og alminnelige bestemmelser* ute. Håpet er at mange tar seg tid til å besvare den.

Gudstjenestereformen har vakt mye engasjement, og brakt til dels overraskende erfaringer, på både godt og vondt. Mange har opplevd reformen som en gave som har ført til revitalisering av gudstjenestefeiringen og gjort flere delaktige i den. Andre har opplevd den som en mare som har tatt fra en det som var kjent og kjært, og ført til en fremmedgjøring. De fleste har vel vært et eller annet sted på skalaen mellom disse og gjort erfaringer som nå er verdifulle for de justeringer som Kirkemøtet skal gjøre i 2019. Den følgende artikkelen er en slags parafrasering over høringsdokumentet som nå er ute, og forhåpentligvis en appetittvekker til å sette seg inn i høringsdokumentet og delta i høringen. Det er flere spennende justeringsforslag å sette seg inn i og få muligheten til å svare på, og denne lille artikkelen berører bare noen av dem, og søker å gi en samlet begrunnelse for dem.

Selv har jeg fulgt gudstjenestereformen tett, både som medlem i Høringsutvalget for Gudstjenesteboken 2011 og deretter som medlem i Nemd for gudstjenesteliv gjennom to perioder, de siste fire årene som leder. Høringsforslaget som nå er ute, er basert på arbeidet som er gjort i Nemd for gudstjenesteliv, og anbefalingene fra nemda. Håpet er at det engasjementet som er registrert, og erfaringene som er gjort, vil gjenspeiles i deltakelsen i høringen!

FRA RUBRIKKER TIL ORDO

I 2010 vedtok Kirkemøtet at det skulle ”legges til rette for erfaringsdeling slik at det kan gjøres justeringer og korrigeringer av den nye ordningen i løpet av 3-6 år”, slik det også ble gjort før 77-ordningen trådte i kraft. *Ordning for hovedgudstjeneste og Alminnelige bestemmelser* ble tatt i bruk i de aller fleste menighetene i løpet av 2012, og er blitt fulgt med forskning, artikler og debatter. I boken *Gudstjeneste à la carte* beskrives det kulturskiftet reformen innebærer for menighetene, når en nå kan komponere ”gudstjenestemenyen” etter lokal smak i stedet for å forholde seg til en ferdigkomponert meny av ”mesterkokkene i hovedstaden”. I lanseringen av gudstjenestereformen ble dette gjerne beskrevet som en bevegelse ”fra rubrikker til ordo”, fra en regelstyrt liturgi til en lokal grunnordning basert på lokal involvering i alle ledd – fra det forberedende arbeidet med sammensetning av gudstjenesteordningen til gjennomføringen av den.

Noe av det som faller en først i øynene, er at høringsforslaget har flere og tydeligere rubrikker. Erfaringene med å skulle involvere bredt har vist at tydeligere henvisninger til den liturgiske gjennomføringen er ønskelig.

”DEN FJERDE KJERNEVERDI”: GJENKJENNELSE

For forskning på gudstjenestereformen har vist at mens idealet om *involvering* har fått en positiv tilslutning, så er de to andre programordene – *stedegengjøring* og *fleksibilitet* – blitt problematisert. Dels har det vært ulike oppfatninger av hvordan disse begrepene skal forstås, og dels har

det vært stilt spørsmål rundt begrepene i seg selv som ideal for gudstjenestelivet. Det tok ikke lang tid før de praktiske erfaringene med reformmaterialet pekte mot et fjerde programord: *Gjenkjennelighet!*

Derfor vil den justeringen som nå er ute på høring, gjenspeile ønsket om å skape en bedre balanse mellom den valgfriheten og variasjonen som var en motivasjon for gudstjenestereformen, og den tryggheten og gjenkjenneligheten som mange savner. Det betyr at det er færre alternativer i de ordene som menigheten sier eller synger, ikke minst i samlingsdelen, men også i andre deler av materialet. Håpet er at liturgien i større grad kan få ”feste i kroppen”, både i den enkeltes og i folkekirkens store ”gudstjenestekropp”.

Samtidig ivaretas idealene om stedegenhet og fleksibilitet ved at det vil være stort rom for variasjon i de bønnene som liturg og medliturger ber gjennom alle ledd i gudstjenesten, og i selve gudstjenesteuttrykket. De gode erfaringene som er gjort med en videre bruk av bevegelse, sanser, symboler og handlinger, videreføres og tydeliggjøres, ikke minst i forbindelse med prosesjoner, evangelielestingen, forbønnsleddet og nattverden.

En merkbar justering når det gjelder bønnene, treffer en på allerede i Samlingsdelen. Da gudstjenestereformen ble rullet ut i menighetene i 2012, var ikke Dagens bønn (tidligere omtalt som kollektbønn) med. I 2014 vedtok Kirkemøtet disse bønnene som vanligvis avslutter samlingsdelen i gudstjenesten, og som samtidig peker over til skriflesningene som følger etter. Denne bønningen har til nå vært valgfri med hensyn til både bruk og plassering. Nå foreslås den som et fast ledd i alle hovedgudstjenester, slik den også er i den nye Kyrkohandboken for Svenska Kyrkan.

DEN FIREDELTE ORDO: ORDET OG BORDET

Gudstjenestereformen er preget av økumeniske impulser, noe som blant annet viser seg i rekkefølgen på de liturgiske elementene. Ved å se både utover til våre søsterkirker, og bakover i liturghistorien legges det vekt på at gudstjenesten både

historisk og økumenisk sett har en grunnstruktur, en *ordo*.

Høringsforslaget foreslår en firedelet ORDO, i stedet for en femdelet slik som nå, som fra 1977 og 2011-ordningen har elementene: Samling, Ordet, Forbønn, Bordet, Sendelse. I det firedele ordo inngår forbønnen i Ordets del og avslutter denne. Slik tydeliggjøres gudstjenestens to hoveddeler: Ordet og Bordet. Vi Samles om Ordet og Bordet, og Sendes ut til tjeneste i verden. Dette er først og fremst et pedagogisk grep, ikke et uttrykk for en svekkelse av forbønnens sentrale plass i gudstjenesten, eller av ønsket om menighetens medvirkning i forberedelse og gjennomføring av denne delen av gudstjenesten.

Derimot er det gjort flere grep for å tydeliggjøre og forsterke forbønnens sentrale funksjon i gudstjenesten, noe som har vært et uttalt mål i gudstjenestereformen. Ett av grepene er å ta bort muligheten for å la forbønnen være en bønnvandring under nattverden, der nattverdutdelingen nærmest blir en egen ”stasjon” i ”forbønnsvandringen”. Mange har gjort gode erfaringer med det å gi muligheten til å tenne lys, skrive eller tegne bønnelapper, få personlig forbønn eller dåpspåkynnelse o.l. i forbindelse med altergangen. Det gir mulighetene både til en individuell bønn og til å ”forsvinne litt i mengden” av dem som beveger seg fram til alteret. For noen har akkurat det bidratt til å senke terskelen til nattverdbordet. Det vil fortsatt være mulig å ha symbolhandling og muligheten for individuell bønn i kirkerommet under altergangen. Grepet er gjort for å tydeliggjøre at denne individuelle vandringen ikke er å forstå som *menighetens* felles forbønn for kirken og verden.

Dette understrekes ytterligere ved at når *forbønnen* som nå ligger til Ordets del, gjennomføres som en bønnvandring, så er det knyttet en felles avsluttende bønn etter vandringen, som skal bes av liturg eller medliturg.

Et av de synlige utslagene av gudstjenestereformen er at nattverden inngår som en normal del av hovedgudstjenesten. Nattverdsfeiringen, inngår i flere av hovedgudstjenestene, og nattverdeltakelsen har økt. Også nattverdliturgien bærer preg av de økumeniske impulsene: Nattverdbøn-

nene fra 2011 retter seg alle til Faderen; Vår Far er flyttet til etter innstiftelsesordene; epiklesen (påkallelse av Ånden) er tatt inn, og det er flere bibelske motiver og flere nattverdbønner å velge i. Nytt er det også at takkofferet inngår i første del av nattverdliturgien. Dette er en valgmulighet i den nåværende ordningen fra 2011, men i høringsforslaget er valgmuligheten tatt ut. Dette følger økumenisk praksis og skal også bidra til en større fasthet og gjenkjennelighet i liturgien.

I tråd med ønsket om større fasthet og gjenkjennelighet foreslås det at alle nattverdbønnene skal innledes med prefasjonsdialogen, og at det i stedet for en nattverdsordning for særlige anledninger er formulert to kortere varianter med litt forskjellig motivkrets. Det har vist seg å være behov for det, særlig ved gudstjenester med dåp, eller ved store gudstjenester med mange barn, der lengden på gudstjenesten kan spille en rolle for gudstjenesteopplevelsen for både små og store.

Valgmuligheter i gudstjenestematerialet, som kan bidra til å gjøre gudstjenesten noe kortere i forbindelse med dåp er også foreslått i Samlingsdelen og i Ordets del, samt i dåpsliturgien. Ønsket er at både dåpsfølger og øvrige gudstjenestedeltakere skal oppleve en involvering i hele gudstjenesten, en liturgisk flyt, og møte med begge sakramentene og alle nådemidlene.

NOE FALT I GOD JORD

Forskningsrapporten *Noe falt i god jord* skriver at gudstjenestereformen har vært med på å styrke

flere positive trekk i gudstjenestefeiringen: En bedre forberedelseskultur før gudstjeneste, en styrket bruk av symboler, en større bevissthet om liturgiens handlingsaspekt, en økt involvering av dåpsfamiliene som medliturger og økt deltakelse i nattverden. Antall mennesker per gudstjeneste har derimot ikke økt, men heller ikke gått markant ned. Men det synes som om det er flere mennesker som går til gudstjeneste, men at de går sjeldnere. Den gamle ”faste gudstjenestekjernen” er altså mindre fast, samtidig som det betyr at det er et bredere utvalg av befolkningen som opplever gudstjenesten.

Jeg håper at det kan være en motivasjon for menighetene til å involvere bredt i den store gudstjenestesamtalen! *Ite missa est!*

LITTERATUR:

Jan Terje Christoffersen, Hallvard Olavsson Mosdøl, Anne Haugland Balsnes, Solveig Christensen: *Gudstjeneste à la carte: Liturgireformen i Den norske kirke*, Verbum 2015.

Kjetil Botvar og Hallvard Olavsson Mosdøl: *Noe falt i god jord*. Den norske kirkes gudstjenestereform sett fra menighetsnivå. KIFO, i samarbeid med Ansgar Teologiske Høgskole og Det teologiske Menighetsfakultet, 2014.

Høring om Justering av hovedgudstjenesten og alminnelige bestemmelser, Høringsdokument Kirkerådet 2018.

Hege Fagermoen: *Gudstjenestereformen og den fjerde kjerneverdi*. Foredrag på Mikkelmess 2017.

GUDSTENESTA SOM FORMIDLINGSARENA

AV MARITA BJØRKE ÅDLAND, SOKNEPREST I SLEMMESTAD OG NÆRSNES
MARITABJØRKEADLAND@GMAIL.COM

Kva skal vi finna på 11. sundag i treeiningstida når alle er på ferie, og presten er aleine? Korleis kan vi laga gode gudstenesteopplevingar med enkle ressursar? Kva ønskjer menneske å oppleve når dei kjem i kyrkja?

Må Jesus stilla stormen kvar gong det er meir enn 10 barn på ei gudsteneste? Må preika forenklast kvar gong det er fire dåp? Må vi synga barnesongar som ingen lenger kan, kvar gong det er barn i kyrkja? Etter to år som prest og 13 år som lektor i ungdomsskule og vidaregåande skule har eg gjort meg nokre tankar om korleis det står til med pedagogikken i Den norske kyrkja sånn i det daglege, på travle dagar, i det vanlege livet. For ikkje lenge sidan var eg på kurs for nyutdanna prestar. Mange av prestane der sa at dei sakna det pedagogiske aspektet i utdanninga. Som lærar formidla eg kunnskap. Som prest formidlar eg noko anna. Barn må gå på skule. Men barn må ikkje gå på gudsteneste. Men vi vil jo gjerne at barn skal gå på gudsteneste. Ergo: Pedagogikken som reiskap til å få barn til å trivast i kyrkja er særdeles viktig.

Som prestar kan vi stå på hovudet mens vi syng "Kven har skapt alle blomane". Vi kan få med oss pedagogar, trusopplærarar og ungdomsleiarar. Vi kan dramatisera; vi kan dansa; vi kan ha det artig. Og det fungerer bra. Og vi har allereie arenaer der vi får utfolda oss slik, der vi får vist at vi er opptekne av barn, og der barn får vera med og medverka. Kvaliteten på t.d. *Lys våken*-gudstenestene og *Tårnagent*-gudstenestene er høg, og som kyrkje skal vi vera stolt av det vi har fått til i trusopplæringa. Kyrkjelyden, både dei som går fast, og dei som følger barna på desse gudstenestene, gir god tilbakemelding. Her lykkast vi som inklu-

derande kyrkje; her er det plass til alle; her er det på barnas premisser – med plass for dei vaksne også.

Men så er det 11. sundag i treeiningstida. *Lys våken* er ikkje før desember, *Tårnagenthelga* endå lenger fram i tid. Det er ingen trusopplærarar i sikte, og kateketen har framleis ferie. Teksten handlar om israelfolkets motvilje mot å lytta til Guds stemme. Og det er fire dåp. Og ein prest. Og ein kantor. Eller eit band. Og ein kyrkjevert. Og ein kyrkjetenar. Det ligg altså, ytre sett, an til ei heilt ordinær gudsteneste der presten må gjera det meste sjølv, mens ho står i spagat mellom israelfolket og dåpsfamilien, mellom kvalitet (fylla gudstenesta med godt innhald) og kvantitet (men det må ikkje vara for lenge). Det er mange slike sundagar, for enkelte prestar er kanskje bortimot alle sundagar slik, enten det heiter ellefte sundag i treeiningstida eller *Lys våken*. Kva kan vi prestar ta med oss frå pedagogikken si verd og inn i gudstenesta? Min påstand er at det vi tenker på som viktig – anten det er barnegudsteneste eller vanlig gudsteneste (treng vi eigentleg desse termane?) – kanskje ikkje er det dei som kjem, ser på som viktig.

Pedagogikk er så mangt. Men det er ikkje nødvendigvis at alt skal skje "der nede", på borna sitt nivå. Å vera pedagogisk handlar om evna til å skapa nysgjerrigheit og evna til å leggja fram det ein vil formidla, på ein måte som gjer det interessant (Difor heng retorikk og pedagogikk også

saman). Ikkje minst handlar det om å løfta borna sine forutsetningar for kva dei er i stand til å ta imot. I kyrkjerommet ligg alt til rette for å skapa nysgjerrigheit, for orda som blir høyrte, men like mykje for rommet vi er i, for tinga vi gjer, for det som blir sett, og det som blir gjort. Kva stader blir det elles tent ljøs – mange små ljøs rundt eit stort ljøs, forma som ein jordklode? Og kva andre stader får små barn vatn på hovudet? Kva andre stader kan ein høyra så høg musikk (kanskje på Mini-øya)? Kva andre stader syng vi saman og ber? Kva andre stader står vi i kø for å få brød og vin? Alt vi gjer i kyrkja, liturgien, songen, det vi festar blikket på, har jo si kjelde i ein pedagogisk tankegang så vel som ein teologisk? Før var kyrkjene fylt med freskar på veggane i skipet, slik at dei som ikkje kunne lesa, skulle kunna sjå bibelforteljingane (ein slags oldkyrkjeleg Power Point, altså). Martin Luther nummererte og forkorta, så det skulle vera mogleg å forstå. Petter Dass skreiv på rim så det skulle bli lettare å hugsa.

Kva kan vi gjera i dag? Min påstand er at kvaliteten og pedagogikk handlar om å ivareta eit heilskapleg syn på gudstenesta. Fordi det vi gjer i ei gudsteneste, kan like godt fanga merksemda til ein fireåring som ein femtiåring. Det vi gjer i gudstenesta, og det som skjer i gudstenesta, kan like godt fenga ein femtenåring som ein åttiåring – vel å merka om ein gjer det på ein formålstenleg måte. Kyrkjefaderen Augustin snakka i sin retorikk om å ”*movere*”. Eg trur dette ordet er det heilt sentrale stikkordet for all gudstenesteplanlegging og gjennomføring. Difor begynner vår gudsteneste 11. sundag i treeiningstida allereie heime hjå familien Hansen på dåpssamtale – når vi snakkar med storesøster til dåpsbarnet, når vi diskuterer oppussing, når vi snakkar om kor utruleg slitsamt det kan vera å vera mor, når vi snakkar om uroa for barnehageplass (og sjølv sagt om dåpen, om nåden og om barnets plass i Guds rike). Og så held det fram i våpenhuset 11. sundag i treeiningstida kl. 10.55 – når storebror får bera korset, når bestemor fortel om den gamle dåpslua, når onkel kjem for seint og blir tatt godt imot av kyrkjeverten. Og så held det fram når vi går inn saman medan vi syng ein salme med ein kjent melodi, som kyrkjelyden har fått beskjed

om at står på nr. 320.

Duoen Erik og Kriss syng i ein av sine sommarhits frå 2017: ”Det er alle de små tingene som gjør livet stort.” Slik er det i kyrkja også. Det er summen av det dåpsfamilien, og kyrkjelyden elles, opplever, som avgjer om gudstenesta blir ei stor oppleving eller ikkje. Difor må presten gjera som alle lærarar veit dei bør (men ikkje alltid gjer, meg sjølv inkludert): Møta opp i god tid, ha tid til litt small-talk med dåpsfamilien og ha ro og tid til å hjelpa den litt nervøse niesa på 15, som skal lesa bibelteksten under dåpen. Vi må vera ferdig med oss sjølve i god tid slik at vårt fokus som prestar kan vera på kyrkjelyden. Vi må hugsa at vi skal *movere*, gjennom veremåte, gjennom liturgi, gjennom bibellesing, gjennom preika, gjennom dramaturgien skal vi *movere*. Og kva skal vi *movere* til, eller mot? Jau, det er nattverdbordet. Min jobb som prest er, etter mi meining, at alle som er der, anten dei er der ofte eller sjeldan, skal kjenna at kyrkja er ein heim. Då må vi som kyrkje i 2018 ta nokre grep. Her er tre enkle tips til ei god totaloppleving:

Det er fint å annonsera første salme under informasjonen før bønneslag og prosesjon. På den måten har alle same føresetnad for å delta heilt frå starten. Det er ikkje lenger opplagt at det for dei som er der, er ein samanheng mellom numra på veggen og den raude boka (og er det eigentleg så rart?).

Det er fint om vi som prestar, lærer litt av liturgien utanåt slik at vi kan leggja vekk boka av og til. Petter Dass meinte det var viktig å kunna ting utanåt – sikkert fordi mangelen på bøker var meir prekær i 1680 enn i 2018, men kanskje ikkje berre difor. Ingen *moverer* tilhøyrarane ved å sjå ned i ei bok.

Det er fint og viktig å vera fokusert. Å ha gudsteneste er å vera skikkeleg ”på” i minst (og kanskje maks) 60 minutt, til nød 75 når det er fire dåp). Kanskje er det ein grunn til at ein skuletime aldri varer meir enn 60 minutt? I klasserommet foregår den beste og mest dynamiske undervisninga når vi kastar ball med elevane. Vi kastar ikkje ball i kirka på same måte. Men kommunikasjonen og samspelet mellom prest og kyrkjelyd er likevel avgjerande for både presten og kyr-

kjelyden sin totaloppleveling. Gudstenesta har ein leiar, og den leiaren er presten. Når vi som prestar står framme og leier gudstenesta, kviler det difor ein del forventningar på oss, til kroppsspråk, bevegelse og stemmebruk. Det er ikkje noko hokuspokus; det handlar berre om enkle grep som gjer gudsteneste til gudsteneste. For vi kan ikkje stå på hovudet og stilla stormen kvar sundag. Vi kan ikkje ha med matboks og fem brød og to fiskar kva sundag. Vi får ikkje til å ha barn som dramatiserer, kvar sundag. Men det vi kan få til kvar sundag, er å føra vaksne og born inn i det dramaet som gudstenesta er. Det har ikkje noko å gjera med korleis vi er som personar. Det handlar om medvit og planlegging, fokus og nærvær. Kanskje er det slik: Om vi klarer å bruka alle dei reiskapane vi har for å laga ei gudsteneste som

kan engasjera både store og små, kan vi godt tala om israelsfolket som snur seg bort, om falske profetar eller om andre vanskelege tema. Erfaringa mi var at det gjekk fint fordi resten av dei 50 minutta blei borna sett og møtt; dei fekk delta; dei fekk praktisera tru.

Dette handlar om å halda på vår eigenart og våga å tru at dei som kjem, synest det er flott å vera med på noko som er heilt annleis! Kanskje synest borna til og med at det er godt å komma til ein stad der det ikkje handlar om å prestera, visa seg fram og få applaus, men om å skapa noko saman i eit fellesskap? Kanskje kan kyrkjerommet på den måten også bli ein fristad og ei omvendtverdt? For var det ikkje ein som sa at Guds rike høyrer borna til?

luther

Anne-Margrete Saugstad
BIBELN FOR HODE OG HJERTE
249,-

I denne boken deler Anne-Margrete Saugstad av sin store kunnskap om Bibelen og de bibelske tekstenes bakgrunn og sammenheng. Her finner du en rekke innfallsvinkler til hele Bibelens skattkammer – fra skapelsesfortellingen til Johannes' åpenbaring. Som leser vil du få større oversikt og forståelse for hva Guds ord er, og hva det handler om: Hans plan og gjennomføring av sitt verk til menneskehetens beste.

Anne-Margrete Saugstad er en skattet forkynner og har i en årrekke vært lærer i Det gamle- og Det nye testamentet ved Bibelskolen i Staffeldtsgate, senere Høgskolen i Staffeldtsgate.

www.lutherforlag.no

ÅRGANGSVIN OG FERSKT BRØD

FOREDRAG PROSTIVISE SAMLINGER FOR PRESTESKAPET 2018

AV BISKOP ATLE SOMMERFELDT
AS747@KIRKEN.NO

Godt nytt år! Dere er sendt av kirken til lokal-samfunn der det er store forandringer og dypt-liggende endringer på de fleste plan. Ved inn-gangen til det nye året vil jeg gi noen refleksjoner om hvordan vi kan tolke prestenes kjernevirk-somhet slik jeg leser vår tid. Heldigvis lever vi ikke i en kirke der biskopen er en læreautoritet som en ikke kan motsi. Men jeg håper at disse refleksjonene kan gi dere inspirasjon til å videre-utvikle deres egen tolkning i forkynnelse og hand-ling, hver på sitt sted.

SANNHETENS ØYEBLIKK

Den bibelske virkelighetsforståelsen inneholder som vi vet tre ulike forståelser av tid. Den ene måten er den astrologisk-spekulative *eon*-tenkin-gen som deler verdenshistorien inn i tidsaldre. I Luthers forståelse bringer Kristus¹ den nye eon som åpner opp mot den himmelske herlighet og er tilstede i denne verdens tidsalder, i skapelsens virkelighet. Andre teologiske tradisjoner tenker eon-tiden i sekvenser, med utstrakt spekulasjon om hva som er tegnet på den siste tidsalder som varsler Jesu gjenkomst.²

Den andre måten er tiden som *chronos* – den tiden som går, brukes, skaper rekkefølge i begi-venhetene og beveger seg fremover i kronologisk orden innenfor et instrumentelt årsak-virkning-fornuft-forhold.³

Den tredje tidsforståelsen er *kairos*⁴ – tiden som kommer til menneskene, som situasjoner der vi må velge og forme fremtiden. Vekten ligger ikke på å forklare hvorfor situasjonen er som den er, men på hvilke handlingsalternativer vi som Guds forvaltere eller medskapere skal velge i

møte med livets mangfoldige utfordringer og valgsituasjoner. Det er dette begrepet Markus brukes når han i 1,15 oppsummerer Jesu for-kynnelse:

”Tiden er inne. Guds rike er kommet nær. Vend om og tro på evangeliet”.

Kairos gir oss hele tiden det vi kan kalle sann-hetens øyeblikk, og bør slett ikke forstås apoka-lyptisk, men snarere som en eksistensiell utford-ring knyttet til menneskets livsvilkår.

Den britiske overrabbineren Jonathan Sacks lar denne tidsforståelsen være nøkkelen i den bibels-ke forståelsen av profeter og profeti:

”Profeten advarer – han forutsier ikke. Mor-gendagen formes av de valg vi gjør i dag. For profetene er tiden ikke skjebnens urokkelige fremdrift, men situasjonen der mennesket i frihet svarer på Guds kall og oppdrag.”⁵ (Min overset-telse fra svensk)

Jayne Svenungsson er nytt medlem av Svenska Akademien og professor i teologi ved Universite-tet i Lund. Hun hevder at kirken må være en ubekvem røst som setter ord på alt som ikke er som det skal, og argumenterer for at dette er en viktig side av kirkens profetiske oppdrag.

Hun knytter dette til den franske filosofen Derridas’ begrep om en ”otidsenlig” – eller umoderne – røst, og sier: ”Rättvisan kräver att tiden er ur led – att den innevarande tiden genomskärs av et ansvar för dem som inte längre er med oss och för dem som ännu inte er med oss. Teologien otidsenliga uppdrag handlar om att stå för his-torien, att tradera och förmedla *farliga minnen* – minnen om smärtssama episoder som vi gärna förtränger då de risikerar att störa harmonien i

vår samtida kultur ... og stå for en annan syn på framtiden än den evolutionära syn som har sin berättigade hemvist inom biologiens sfär, men som kommit att spilla över på snart alla livets fält ...

Teologien måste återerövra en genuint teologisk syn på framtiden – en syn som drivs av tron att radikal nyskaping alltid är möligt, att Guds löfte alltid överskrider mänskliga hopp, att Guds rättvisa alltid överskrider mänskliga ordningar ... det finns en högra rättvisa i vars namn människans frihet kan hävdas gentemot det som söker förmänska eller förtingliga henne; att historien i varje ögonblick är redo att ställas till doms inför en instans som inte kan reduceras till historien själv.”⁶

Prestens oppdrag som forkynter, underviser og forvalter av sakramentene er å være en slik umoderne røst, en røst som avslører kritiske og ubehagelige sannheter om samtiden, gir retning for handlinger som gjenspeiler Guds fremtid og oppdrag, og gir håp for å håndtere fremtiden som kommer til oss.

Den teologiske tradisjonen som anvender kairosbegrepet systematisk, har fått betegnelsen kairos-teologi⁷ og gir oss gode redskap til å håndtere sannhetens øyeblikk i praksis. Den består i å identifisere tegn på ødeleggelse og destruksjon, samtidig som den leter etter tegn som forsterker Guds visjon og fortsatte skaping i verden (Jfr. Luk 12,54–56).

Tegn på ødeleggelse

Det er alltid en risiko å foreta analyser av samtiden og forsøke å ”tyde denne tiden”, slik Jesus ba oss om (Luk 12,56). Historien er full av eksempler på at dette fører galt av sted. Dette kan imidlertid ikke holde oss fra å tolke tidens tegn. Vi sikrer vår tolkning ved å forankre den i bekenhensens tolkningsnøkkel av Skriften – det ”umoderne” i Svennungssons terminologi – samtidig som vi kobler tolkningen til en dyp samfølelse med tiden vi lever i, og vi må alltid være åpne for korreksjon og diskurs.

Ylva Eggehorn's salme gir oss i tråd med Matteus 11,1–6 og Matt 25,31ff en veiviser for hvilket perspektiv vi skal legge på samtiden når

vi skal finne både krisene og håpstegetene: ”Så kom du da til sist” N13 364.

Kulturelt hovmod

Det første tegnet er samtidens utrolige kulturelle hovmod. Dag Solstad skriver i romanen *Armand V* fra 2006, om den historietdannede hovedpersonen Armand som betrakter sin nyervervede verdenshistorie i 16 bind. Armand sier:

”Det var som bare f(aen). Her har vi fått en verdenshistorie hvor mitt eget liv inngår i intet mer enn fire bind. Og ennå er jeg ikke fylt 50 år. Hvor skal dette ende?”

Dag Solstad kommenterer scenen slik i Alf van der Hagens bok ”*Dag Solstad – uskrevne memoarer*” fra 2013:

”Det Armand reagerer på, er selvfølgelig det utrolige historiske hovmodet i vår tid ... Hvis Norge skal fortsette som en nasjon, er vi avhengig av historien vår også fra før 1945 ... Den hybrisi vi opplever nå på vegne av vår egen tid, opprører meg stadig mer ... (...) Det blir veldig smått å leve som enkeltperson, leve uten å ha historiske linjer som holder. Det blir nedverdiggende, rett og slett. Man nedverdiger seg selv. Og det fører til at man fort kan oppnå en stor grad av hovmodighet.”

Dette hovmodet gir seg utslag i en nedvurdering av andre kulturer og sivilisasjoner, men i enda større grad i en forestilling om at ethvert problem kan løses gjennom teknologisk nyvinning og innovasjon. Det siste eksempelet var da en representant for et av de store, multinasjonale revisorselskapene på nyåret spådde at fastlegen i fremtiden kan erstattes av roboter for kostnadseffektivt å løse den varslede krisen i helsevesenet.

En annen variant er forestillingen om at genetisk manipulasjon vil skape det lykkelige og lengelevende mennesket. Det forutsetter riktignok at de som ikke kan forventes å oppnå lykke, bør fjernes enten som foster eller som tidlig fødte, slik filosofen Singer og hans elev Aksel Braanen Sterri synes å hevde. Hva det faktisk gjør med mennesker som lever med annerledes funksjonsevne, er det visst få i denne tradisjonen som innser.

Et tredje uttrykk for vårt kulturelle hovmod er når vesten tror at sikkerhet i møte med den tross

alt marginale terrortrusselen kan løses ved uhemmet ressursbruk på militær opprustning, og et knallhardt teknologisk overvåkingsregime knyttet til overvåkingskameraer, kommunikasjonsmidlene våre og pengebruken vår. Verdenen som de klassiske fremtidsromanene jeg vokste opp med, beskriver – Huxleys ”Vidunderlige nye verden” og Orwells ”1984” – er svært nær.

Dette er ulike sider ved den grunnleggende hyperbris som innbiller seg at hvis bare menneskets livskår kan kontrolleres og designes slik samfunnets maktthavere til enhver tid definerer som det beste, vil mennesket bli lykkelig.

Innflytterplagen

Sosiologen og skribenten Andreas Hompland beskrev i 1982 sitt forskningsprosjekt om befolkningsutviklingen i Sogn og Fjordane under overskriften ”Innflytterplaga – kva skjer når bygd blir by?”⁸ Prosjektet undersøkte hva som skjer når vekstkommunene får mange innflyttere utenfra, og når byboere og ofte akademisk utdannede innflyttere møter det etablerte bygdemiljøet:

”Innflytterne tar ikkje lenger skikken der dei kjem. Dei vil vera med og bestemma skikken sjølv ... Dei begynner å bry seg og leggja seg opp i det dei gamle og kloke alltid har visst var best. Dei krev stadig meir: Nytt vannverk for å få trykk på hageslangen, skikkeleg søppeltømming etter som dei ikkje har gris og ikkje vil grava bosset ned i plenen ... Men det er ikkje det verste. Dei isolerar seg også, dei finn på ting på eiga hand, samtidig som dei prøver å overta det bygda har frå før ... Det aller verste med innflytterne ser ut til å vera alle barnehagane ... nå kjem det sjelden ein lærar til bygda utan att kona er lærar også. Og ho ser det ikkje som sjølsagt at ho skal vera heime og passe ungar. Det finnst preste-fruer som har det på same måten.” En avisoverskrift lød, ifølge Hompland: ”Innflyttarjente på åtte år mobba for dialekten, brutalt overfallen av to eldre jenter.”

Stort bedre var det ikke i urbane strøk der Agnar Mykles berømte beskrivelse i romanen Rubicon av sunnmøringenes osmotiske kupp og dominans i NRK uttrykte den samme holdningene til dem som var annerledes.

Jim Wallis, grunnlegger og leder av Sojourners-bevegelsen i USA, hevder at rasisme er det amerikanske samfunnets grunnsyn – eller arvesynd.⁹ Det kan tenkes at det norske samfunnets ”original sin” er fremmedfrykten og holdningen til at mennesker som kommer flyttende til lokalsamfunnet og ser eller er annerledes enn majoriteten, stort sett er en plage og må behandles deretter.

Forskning har vist at det er en ganske så kort vei fra fremmedfrykt til rasisme. Holocaustsenteret utga i desember i fjor en undersøkelse av nordmenns holdning til jøder og muslimer. Rapporten påviste at en fjerdedel av befolkningen har muslimfendtlige holdninger; nesten en tredjedel mener at muslimer ønsker å ta over Europa, og fire av ti mener at muslimer utgjør en trussel mot norsk kultur. I underkant av 10 % har negative holdninger til jøder, mens 12 % forsvarer vold mot jøder. Her oser det av innflytterplage, men Ervin Kohn, leder i Det mosaiske trossamfund og nestleder i Antirasistisk senter¹⁰, luktet en sterkere duft. Han slo alarm om økt rasisme i Norge. Kohn fortsatte:

”Samfunnet er i en brytningstid. Mange vet ikke hva slags verdisystem vi tilhører. Vi blir lettere forført av populistiske og populistiske agitatorer, og det forstyrrer vårt moralske kompass. Fryktretorikken fra de siste valgkampene fører fordømmer (...). Noen av fordømmene (mot muslimer) likner konspirasjonsteorier mot jøder.”

Historieprofessor Frode Ulvund fremhevet det samme poenget¹¹, og sier: ”... anklagene om at muslimer lever i parallellsamfund og er illojale mot staten, ligner på fordømmer mot jøder tidligere. Listen over anklager er nærmest identisk.” Og på samme måte som med antisemittismen er det ikke slik at fakta i nevnverdig grad påvirker disse fordømmene. Både HL-senteret og Antirasistisk Senter går derfor inn for at myndighetene nå utarbeider en handlingsplan mot muslimhets, slik en tidligere har gjort mot antisemittisme og ekstremisme. Det er et klokt forslag.

Men denne frykten for muslimer og jøder inkluderer også i økende grad mennesker av annen hudfarge slik Una Bratberg påviser (Vårt Land

08.01.18) i en analyse av document.no's omtale og kommentarfelt om en Lindex-reklame som inkluderte mennesker med mørk hud. At rasebiologiske synspunkter til og med ble gjort stuerent i NRK av Harald Eia Hjernevaskprogram i 2010, er i dette perspektivet ganske forskrekkelig.¹²

Det er særlig alvorlig at våre politiske ledere underbygger fremmedfrykten ved ren fryktretorikk når det gjelder beskyttelse av mennesker på flukt. Man viser autoritære trekk både ved å åpne diskusjonen om menneskerettighetenes og asylinstituttets gyldighet, fangeleiren på Trandum, henting av barn om natten for deportasjon og sømløse forhandlinger med noen av vår tids mest brutale diktatorer, i Eritrea og Sudan.

Lars Petter Sveen, en av de nye forfatterne i Norge, gir et medrivende bilde av den andre siden av denne virkeligheten når han forteller historien til ungdommer fra Somalias og deres vei til Europa: "Det handler om dei som mistar alt og flyktar til ingenting, men òg om håp, samhold og vennskap. Kven er du når ingen veit kven du er?" som det heter på romanens vaskeseddel.

Skaperverket trues og planeten er på bristepunktet

I denne uken ble det kjent at Verdens Økonomiske Forums årlige tilstandsrapport hevder at truslene mot miljøet er den største av 30 risiki, når det gjelder både sannsynlighet og mulig innvirkning. Ekstremvær, dyreliv, økosystemkollaps, store naturkatastrofer og menneskeskapte klimaendringer scorer alle høyt.

"Planeten er på bristepunktet," heter det i rapporten. Grunnen er at miljørisikoen har økt år for år siden rapporten ble utgitt for første gang for 13 år siden.¹³

Den unge norske forfatteren Maja Lunde fikk sitt internasjonale gjennombrudd med Bienes historie – oversatt til 30 språk – som forteller om det økologiske sammenbruddet da biene ble borte. I fjorårets oppfølger forteller hun om et fremtidig Europa der mennesker på flukt fra tørke beveger seg nordover der det er vann nok. Selv har jeg sett hvordan klimaendringene fører til at menneskers levebrød og habitat blir fratatt

dem og driver dem på flukt – foreløpig primært i egne land.

I september 2016 gjorde daværende utenriksminister Børge Brende plast i havet til en av hovedsakene i sitt innlegg på Havkonferansen i Washington: "Hele 12 millioner tonn med plast slippes ut i havet hvert år. Det dreper havdyr og påvirker fiskeriene, skipstransport og turisme. Mikroplast tas opp i marine organismers blod og blir en del av næringskjeden."

I februar i fjor ble en åpenbart syk hval avlivet på Sotra. Da den ble åpnet, hadde den magen full av plastposer – 30 i tallet. Daglig leder i *Hold Norge Rent*, Lise Gulbransen, fastslo: "Hvalen har virkelig åpnet øynene til folk. Det finnes masse tall og fakta om plast og søppel i havet. Hvalen gjorde at folk klarte å se for seg problemet."

Forskere finner mikroplast i 4 av 5 blåskjell langs norskekysten, og VG siterer en internasjonal undersøkelse som viser at det er mikroplast i det meste av vannet i Europa. Selv om vannet i Norge er renere enn snittet i Europa og langt bedre enn i USA, fant man mikroplast også i vårt drikkevann. Forskning tyder også på økende demens blant fisk grunnet inntak av nanoplast.

Et farlig minne fra en røst som ikke er her lenger

I tiden før første verdenskrig i Europa var livsfølelsen hos de dominerende elitene preget av en uhemmet tro på fremskrittet, vitenskapen og den egne generasjonens overlegenhet. Biologiens utviklingslære var i ferd med å få bred oppslutning og ble også brukt til å forstå mennesker og samfunn. Det var en motsetningsfylt tid der en både understreket den europeiske sivilisasjonens overlegenhet som toppen av sivilisasjonenes utvikling og samtidig betraktet mennesket som et instinktdrevet vesen i forlengelsen av dyrene naturlige levemåte. Det var denne selvforståelsen av sivilisasjonsoverlegenhet som muliggjorde folkemordet på Amerikas urfolk, Namibias hereroer og befolkningen i Belgisk Kongo, undertrykkelsen av befolkningen i koloniene og arbeiderklassen, jordløse bønder og omstreifere i eget land. De andres primitive voldsbruk ble utbrodert med den største selvfølge, mens man like tydelig

understreket at ens egen sivilisasjon hadde overvunnet de primitive instinktene som førte til vold og krig. En ordnet nasjonalstat i den romantiske tradisjonen der likhet i kultur, språk og historie var nasjonens grunnlag, sørget for fremskrittets ubrutte ferd mot perfektjon. Det var en kultur preget av hovmod og selvopptatthet.

To av dem som befant seg midt i dette kulturklimaet, var Sigrid Undset og Nini Roll Anker. Sigrid Undset er velkjent og begynte i etterkant av verdenskrigen å skrive på de store middelalderromanene som ga henne Nobels Litteraturpris, og samtidig førte henne inn i Den romersk-katolske kirke. Nini Roll Anker var også av borgerlig slekt med sterk sosial samvittighet, og var i en periode gift til Rød herregård i Halden. Her ble hennes sosial bevissthet radikalisert i møte med industriarbeidere, og særlig de kvinnelige arbeidernes, levekår. Hun beholdt livet ut en kristen fromhet innenfor et sterkt kirkekritisk og anti-pietistisk ståsted. Så ulik hun var Undset i kristendomsforståelse, beholdt de sitt meget fortrolige vennskap helt til døden skilte dem. Mens Sigrid Undset skrev om Kristin Lavransdatter, skrev Nini Roll Anker skuespillet "Kirken" i 1921, der hun fra et pasifistisk synspunkt var sterkt kritisk til kirkens manglende motstand mot første verdenskrig.

Per Amdam skriver i Norges Litteraturhistorie: "Tidens vulgærpositivistiske motestrømninger og den naive, 'vitenskapelige' utviklingsoptimismen, den kulturelle selvgodhet og 'gammelliberal' teologi, virket frastøtende på Sigrid Undset. Så kom første verdenskrig som raserte fremskrittstro og moralske verdier og gjorde det tvingende nødvendig for Sigrid Undset – som for så mange andre – å søke feste i et holdbart livssyn ... Med vedholdende erkjennelsestrang oppdaget hun etter hvert kristendommen som en bekreftelse på hva tanke og erfaring hadde lært ... I senere beretninger om sin omvendelse presiserer hun at hun i Kristus på korset så den høyeste, konsekvente medmenneskelige solidaritet som leder bort fra selvopptatthet og hovmod."¹⁴

I 1920 skreiver hun til Nini Roll Anker: "Jeg lengter etter den gamle kirken på klippen, som aldri har sagt at en ting er god fordi den er ny,

eller at den er god fordi den er gammel, men tvert imot har vinen som sakrament, som er best når den er gammel, og brødet som er best når det er nytt."¹⁵

Kirken som tegn til håp I liturgien etter liturgien

Gustav Wingrens teologi knytter i realiteten til denne metaforen hos Sigrid Undset når han utvikler teologiske kriterier for kirkens tilstedeværelse i vesten når statskirken oppløses, samfunns-motsetninger øker, og kristendomsundervisningen svekkes i folket. Hans tilnærming må kalles en profetisk teologi. Hans begrepspar var i 1972 "växling och kontinuitet"¹⁶; i 1979 oppsummerer han sin teologi med begrepsparet "öppenhet och egenart"¹⁷.

Da fariseerne ba Jesus om å gjøre et tegn for å vise hvem han var, henviste Jesus dem ganske skarpt til Jona-tegnet.¹⁸ Det ble kirkens oppdrag å være og vise dette tegnet i en kjempende verden. Kirken ble den korsfestede og oppstandnes legeme i verden og et vintre i verden. Hun skal innby mennesker til å bli med ham i reisen fra død til liv i dåpens vann. Jesus betrodde kirken oppdraget å i ord og handling forkynne at Guds rike er nær i den korsfestede og oppstandnes tilstedeværelse i lokalsamfunn og blant mennesker, til frigjøring og helbredelse for fattige og undertrykte.

I dette ligger kirkens gamle og foredledede vin, hennes kontinuitet og egenart. I det handlingsfelleskapet som oppstår av møtet med Gud i den korsfestede og oppstandnes legeme og blod, utvikles et stort mangfold som søker å leve den døptes liv som salt og lys i en verden der kampen mellom ødeleggelse og skapelse hele tiden foregår.

Når vi skal se etter tegn til håp, må vi derfor identifisere både handlinger kirken som fellesskap utøver, og handlinger utøvd av alle mennesker og samfunnsaktører. Slike handlinger er kontekstuelle i tid og sted og derfor mangfoldige og alltid nye – de er kirkens ferske brød til verden. La meg gi noen eksempler på dette:

- I møte med kulturelt hovmod fremstår flere og flere lokalkirker som inkluderende steder

for mennesker storsamfunnet vil usynliggjøre og helst fjerne eller deportere. I 2013 vedtok FN konvensjonen for rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne, og norske helsemyndigheter forventer at alle mennesker i kommunens omsorg gis mulighet for religionsutøvelse.

- I møte med fremmedfrykt og rasisme har lokalkirken i de fleste kommuner åpnet seg for dem som kommer hit fra andre land. Kirkene er institusjoner der mennesker gjenfinner sin identitet og håp, samtidig som krittikken mot politiske ledesers fryktrretorikk og ekskluderende politikk er så å si enstemmig blant seriøse kirkelige aktører både i Norge, Europa og USA. Mange aktører utfordrer og støtter mennesker som søker beskyttelse, og viljen til ulydighet mot statens politikk øker.
- I møte med miljøkrisen er det store antallet grønne menigheter i Borg oppløftende. Kirkenes globale samarbeid for å støtte mennesker som lider av klima- og miljøendringene, i stadig større grad sammen med andre religioner, påvirker global politikk. Parisavtalen, og den så å si enstemmige avvisning av sannhetsfornekteren i Det hvite hus, er også oppløftende.

I liturgien og kirkerommet

Liturgien og kirkens gudstjenestefeiring er sentrum i kirkens tilstedeværelse i verden. Det er der det sentrale og entydige møtet mellom Gud og mennesker finner sted, i sakramentenes mysterium. Vi feirer ikke gudstjeneste for å treffe mennesker og få nye gode ting å gjøre; vi feirer gudstjenester for å møte den og det hellige. Slik Gud er på ferde overalt, er kirken tilstede, synlig og tilgjengelig for alle mennesker. Husfellesskapene som visstnok av enkelte betraktes som et alternativ til den felles gudstjenestefeiringen, kan aldri være stedet for kirkens tilstedeværelse i lokalsamfunnene. Jesus grunnla ikke en lukket sosial klubb, som var et velkjent fenomen i hans samtid. Jesus virket ikke i ørkenen og ropte ”kom til meg”. Han besøkte landsbyene og byene og inviterte alle som strever og har tungt å bære, til å finne hvile i møte med Guds gaver, og mennesker

som bærer hverandres byrder og deler hverandres gleder.

Men gudstjenesten er ikke frakoblet menneskets erfaring og livsfølelse. Tvert imot er gudstjenesten det sted der mennesker skal få kommunisert håp og livskraft ved å møte Gud i den korsfestede og oppstandne i Ord og sakrament. La meg gi noen tegn til et slikt håp i våre gudstjenester:

- Syndsbekjennelsen og *Kyrie*-ropet er en protest, stille eller høylytt, mot hovmodets kultur. Gudstjenesten er rommet der de ubehagelige sannheter om oss og det vi holder på med som enkeltpersoner og fellesskap, kan uttrykkes uten frykt. Hovmodet har jo nettopp sin forankring i fortrenningen av ”farlige minnen”, alt det vi mislykkes med, og alt det forferdelige vi bærer med oss, av arv og virkelighet. Nattverdens brød og vin påminner oss om at gudsriket er hos oss i vår sårbarhet og lidelse, som grunnlag for livskraft. Gjemt i sakramentenes tegn og uttrykt i forkynnelsen finnes nådens skatt der vi igjen og igjen kan hvile i tillitt til at vi er velkommen som Guds medarbeidere i verden, selv om svikene er mange og kreftene få.
- Dåpens vann binder oss sammen til ett folk der det ikke er jøde eller greker, kvinne eller mann, slave eller fri. Vi er alle ett i Kristus, og slik utgjør vi en stille og synlig protest mot alle forsøk på å gjøre monokulturelle fellesskap til noe attråverdige. Dåpens vann forbinde oss også med alle tidligere og fremtidige generasjoner og med alt levende. Det mangfold av fellesskap som oppstår blant dåpens mennesker, gir frihet til inkludering.
- Nettopp dåpens vann, men også vinen og brødet som frukt av jorden og mennesker arbeid, knytter oss til hele skaperverket og gjør naturens lidelse til vår lidelse, samtidig som det gir løfter om overlevelse nå og i all evighet.
- Når den nye regjeringen hevder i regjeringsplattformen at ”den enkeltes livssyn er et personlig anliggende og at staten verken skal diskriminere eller favorisere livssyn”, er vårt ”umoderne” svar at religion skjer i fellesskap

og er en del av det av et folkefellesskap og en gruppes identitet og tilhørighet. Kirken er Guds folk og mer enn en samling av enkelt-individer i et privat rom.

Kirkens tre store høytider, jul, påske og pinse er tegn der gudsriket synliggjøres i folket og i våre gudstjenester på en særlig sterk måte.

I julen feirer vi at Gud forsoner himmel og jord i Kristi fødsel; i pinsen feirer vi at Guds mangfoldige regnbuefolk finnes på steder og i rom i verden, og i påsken feirer vi den enestående begivenheten: Gud selv overvant død, djevel og synd og åpnet himmelen for oss alle i den tomme graven.

Av alt dette smaker det god årgangsvin.

¹ Jfr. Gustav Wingren.

² Jfr. pinsevekkelsen, kristensionister/dispensasjonalismen og Helge Hognestads siste bok.

³ Begrepet brukes 54 ganger i NT (flestepl hos Lukas i hans historiefortelling).

⁴ Begrepet brukes 85 ganger i NT.

⁵ Jonathan Sachs: "Inte i Guds namn", svensk utgave 2016, s 156.

⁶ Jayne Svennungsson: Den profetiska rösten, 2015, s 23f.

⁷ Jfr. Kjetil Fretheim: Interruptimagination, 2016, s 59ff.

⁸ Søkelys nr. 2/1982.

⁹ America's original sin, Michigan 2016.

¹⁰ Klassekampen 16. desember 2017.

¹¹ Vårt Land 2. desember 2017.

¹² Jfr. Professor Frode Helland: "Rasisme uten rasister i Norge", Agora nr. 3–4/2014, s 130ff.

¹³ Dagbladet 17.01.2018.

¹⁴ Per Amdan: Norsk Litteraturhistorie bind 4, s 426.

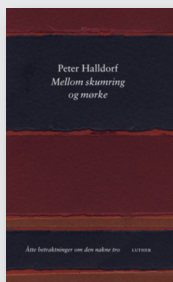
¹⁵ SIGRID Undset til Nini Roll Anker 3.9.1920, sitert etter Tordis Ørjasæter: Menneskenes hjerter, Aschehoug 1993, s 166.

¹⁶ Gustaf Wingren: Växling och kontinuitet, Lund 1972.

¹⁷ Gustaf Wingren: Öppenhet och egenart, Lund 1979.

¹⁸ Matt 12,38–43 m. parr.

luther

Peter Halldorf

MELLOM SKUMRING OG MØRKE

Åtte betraktninger om den nakne tro

199,-

Hvorfor hadde ingen sagt at du måtte miste den gamle freden for å vinne en ny og mer virkelig fred? Idet døden sluker Jesus, mister disiplene sin tro.

Påskeaften, dagen mellom korset og oppstandelsen, spiller en realisme som ingen av oss kommer utenom, dagene når ateismen åpner seg som en avgrunn i vår sjel. Er Gud død? Finnes han ikke lenger? Har jeg levd på en illusjon?

Boken er knyttet an til fasten og påsken, men den kan også med stort utbytte brukes som en meditasjonsbok når som helst på året.

www.lutherforlag.no

RYKK TILBAKE TIL START

- HVORDAN KUNNE DET GÅ SÅ GALT?

AV GUSTAV DANIELSEN
GUSTAV.DANIELSEN@STEINKJER.KIRKEN.NO

Når min PC henger seg opp, har jeg en standard-metode for å komme videre: Trekker ut ledningen og starter på nytt. Gudstjenestereformen i vår kirke har hengt seg opp. Vi har fått et endeløst byråkratisk arbeid der prester og menighetsråd skal vurdere ulike samlingsbønner, syndsbe-kjennelser, plassering av syndsbe-kjennelsen osv., og det er lagt inn et kontrollsystem som holder ansatte på bispedømmekontorene i gang.

Gudstjenestereformen i vår kirke startet med Ungdommens kirkemøte i 2003, ble fulgt opp av biskoper og kirkemøte og kom ut med sine grunnleggende verdier: *Fleksibilitet – involvering – stede-gjøring*.

I starten var *fleksibiliteten* stor. Forsøksmenigheter fikk lov til å utfolde seg og prøve ut hvordan de vil lage gudstjeneste. Det ga et forsøk som pekte i mange retninger, og mange, spesielt ”de folkekirkelige”, begynte å bli fremmedgjort når de kom tilbake til gudstjeneste 2–3 år etter forrige besøk. Og reaksjonen kom i form av kontroll og godkjenningsprosedyrer. Resultatet er blitt mindre fleksibilitet enn i 1977-ordningen. Der var det mange gudstjenesteordninger å velge i og en hel del valgmuligheter innen den enkelte ordningen. Her kunne presten bruke sitt faglige skjønn. Nå er det menighetsrådet som avgjør hvor stor valgfrihet presten skal ha.

Involvering er vel det som har hatt størst positivt gjennomslag. I mange menigheter er det kommet tekstlesere, kirkeverter osv. Det er ikke lenger prestens og organistens gudstjeneste. Men involvering lever sitt liv uavhengig av de andre to verdiene. Mange av oss var i god gang med involvering lenge før gudstjenestereformen kom.

Stede-gjøring har blitt den underligste delen av reformen. Det er ikke stede-gjøring når menighet x har syndsbe-kjennelsen tidlig i gudstjenesten, og menighet y har den lenger ute. Jeg har ikke greid å finne stede-gne grunner til de ulike plasseringene. Dette er basert på synsing. Prest x synes den skal komme tidlig, mens prest y synes den skal komme seint. Og som regel følger menighetsrådene sin egen prest. Som prost har jeg ikke oppdaget et eneste menighetsråd som har hatt andre synspunkt enn egen prest. Da blir stede-gjøring som keiserens nye klær: De var jo ikke der.

På ett felt har jeg sett tydelig utslag av stede-gjøring – valg av lokal musikk til de faste liturgiske ledd. Det gir nok en god lokal korps-ånd, men gir store utfordringer til vikarprester og gjestende gudstjenestedeltakere. Liturgien som skulle være det faste, det som ga gjenkjenning, blir i stedet til fremmedgjøring. Nå er denne lokale valgmuligheten i ferd med å tas bort, og da forsvinner i og for seg hele temaet.

Stede-gjøring kunne hatt noe for seg den gangen folk bodde på samme sted hele livet og nesten ikke reiste til andre steder. I vår tid er dette en verdi som i alle fall ikke bidrar til økt gudstjenestedeltakelse.

Min konklusjon er at gudstjenestereformen, bortsett fra understrekningen av involvering, har bidratt mer negativt enn positivt til gudstjenestelivet i vår kirke.

RYKK TILBAKE TIL START

Jeg ønsker ikke bare å kritisere, men har også forslag til en annen vei videre, og mitt forslag er svar

på spørsmål 2 i Kirkerådets høring om gudstjenestereformen, spørsmålet om prosedyrer for godkjenning av gudstjenesteordninger:

1. Gå tilbake til rammen for 1977-ordningen. Det var en sentralt fastsatt hovedordning med en del valgmuligheter underveis, men *ingen kontroll* av hvilke valg den lokale presten gjorde i samråd med sin menighet. Dagens ressursmateriale til hovedgudstjeneste kan enkelt innpasses i en slik form. Dette vil sikre en nasjonal sammenheng i gudstjenestelivet og samtidig gi langt flere lokale valgmuligheter. Ved å ta bort kontrollen tar en også bort dagens mistillit til de lokale menighetene og deres ansatte. I stedet for å lage saksframlegg som skal behandles i menighetsråd, menighetsmøte og sendes bispedømmet, kan den enkelte menighet og dens ansatte bruke tiden til å lage så gode gudstjenester de er i stand til.

2. La den lokale menigheten finne sitt samspill mellom presten og resten av menigheten. Noen steder vil andre ansatte og menighetsråd med glede delta i utforming av gudstjenestelivet. Andre steder vil rådet trekke seg unna og si: Dette må presten ta seg av. Dette har ikke vi forstand på. La oss gi menighetene tillit til at dette finner de ut av selv.

3. Ta det liturgiske arbeidet vekk fra kirkemøtet. Liturgi egner seg ikke til komitéarbeid, avstemninger og kirkepolitiske kompromisser. Det er et faglig, teologisk arbeid, og det bør være biskopene som er høyeste faglige instans i dette arbeidet. Kirkemøtets rolle må bli å godkjenne resultatet. Er Kirkemøtet misfornøyd, sendes saken tilbake til biskopene og deres faggrupper.

Tonje og Dag W. Hauge to Stang

TID FOR TO

299,-

Med visdom, erfaring og en solid dose humor leder Tonje og Dag oss gjennom råd og prinsipper for hvordan parforholdet best kan ivaretas og styrkes. Ukentlige lesestykker og samtale spørsmål gjør boken til en sørvisstasjon for par som ønsker å skape en fast rytme på "vår kveld" i hverdagen, med

tid og rom for fruktbare samtaler. Boken kan med fordel gis som gave, og er rikt illustrert av Lars Aurtande.

Tonje og Dag W. Hauge to Stang har holdt samlivskurs i en årrekke og har lang erfaring som foredragsholdere og samtalepartnere.

Boken er et glimrende redskap i parterapi eller en gave til brudeparet.

www.lutherforlag.no

JESUS SEGNER UNDER KORSET

BETRAKTNING TIL KORSVEIEN. ST. JOHANNES DØPERENS KIRKE, OSLO, 28.02.18

AV EYOLF BERG, PREST, SEKRETÆR I IVSS CHURCHEAR
EYOLF.KIRILL@NORDISKKATOLSK.NO

De siste par somrene har jeg tilbrakt mye tid med å kappe tømmer. Mye av jobben har bestått i å flytte 2–3 meter lange stokker fra hogstplassen til der de skulle kappes i passe vedkubbelengder før kløving og stabling. Tykkelsen på tømmeret har variert fra 10 til 70 cm i diameter, og for de tykkeste stukkene har jeg måttet kapitulere og kappe dem der de lå, selv om de ofte lå på steder der det var vanskelig å komme til.

For første gang i mitt liv har jeg i løpet av denne jobbingen fått et innblikk i hva

Jesus gjennomgikk der han ble tvunget til å bære – ikke hele korset, for den loddrette stolpen sto gjerne fast på henrettelsesstedet, men tverrbjelken som må ha vært ca. 2,5 meter lang for å få hold til naglene og antakelig 20–30 cm i diameter for å tåle belastningen. Jeg skal love dere at det er tungt! Og jeg er, alder til tross, en frisk, oppegående mann som kan ta de pausene jeg trenger, og som får den næringen jeg trenger for å gjøre en slik jobb. Jeg kan velge hvordan jeg vil løfte stukkene, og jeg kan til og med dele dem opp når de blir for tunge, og endog bruke trillebår hvis også kubbene blir for tunge for meg.

For Jesus var situasjonen en helt annen. Han var svekket av langvarig totrut, hadde ikke fått søvn den siste natten og neppe noe å spise, antakelig knapt nok noe å drikke, siden kvelden i forveien. Trebjelken ble antakelig bundet over

skuldrene på ham, med armene fastbundet til den i en posisjon som må ha tappet dem for blod ganske raskt. I tillegg ble han drevet framover under slag og kanskje også stikk fra soldatenes spyd. Først da han lå der, ifølge tradisjonen for tredje gang, og ikke klarte å reise seg igjen, forbarmet soldatene seg over ham – og tvang en antakelig helt uskyldig tilskuer å bære den tunge bjelken for ham.

Jeg er nå 68 år gammel, og først nå begynner det å gå opp for meg hvilken lidelse

det må ha vært for Jesus å bære korsbjelken mot Golgata. Og samtidig var den fysiske børen antakelig den minste. Profeten Jesaja snakker om en bør som overgår alt jeg i mine vildeste fantasier er i stand til å forestille meg, en bør som ingen Simon fra Kyréne kunne avlaste ham fra: ”Han var foraktet, forlatt av mennesker, en mann av smerte, kjent med sykdom, en de skjuler ansiktet for. Han var foraktet; vi regnet ham ikke for noe. Sannelig, våre sykdommer tok han; våre smerter bar han. Vi tenkte: Han er rammet, slått av Gud og plaget. Men han ble såret for våre lovbrudd, knust for våre synder. Straffen lå på ham; vi fikk fred; ved hans sår ble vi helbredet.” Nei, jeg er visst ikke i stand til å forestille meg hvilken bør Jesus virkelig bar på veien til Golgata. Det er ikke det minste rart han segnet under børen.

Kari Fure
FLUKTEN FRA SYRIA OG IRAK
199,-

Flere millioner mennesker flykter fra sine hjemland i Midtøsten. Blant disse er det mange kristne. De drives vekk fra områdene der den kristne kirke først etablerte seg. Slik kuttes kirkens røtter.

I Flukten fra Syria og Irak forteller Kari Fure om møter med mennesker som står midt i dramaet. Hun har snakket med flyktninger og kirkeledere, politikere og personer som risikerer livet for å hjelpe – og orientalske kristne som starter et nytt liv i Tyskland, Sverige og Norge.

Fure setter enkeltskjebnene inn i en politisk og historisk sammenheng. Hun drar linjene til folkemordet i Tyrkia for hundre år siden, og spør hvorfor de religiøse motsetningene i Syria og Irak ble så dype. Fure har også møtt folk som drømmer om trygghet i en selvstyrt provins for kristne og andre minoriteter på Niniveletta i Nord-Irak.

Les den spennende historien!

www.lutherforlag.no

SØNDAGSTEKSTEN

KJELL ASGEIR SKARTSETERHAGEN - TORBJØRN HOLT - SJUR ISAKSEN

2. SØNDAG I PÅSKETIDEN - 3. SØNDAG I PÅSKETIDEN 4. SØNDAG I PÅSKETIDEN

2. SØNDAG I PÅSKETIDEN

8. APRIL 2018

Prekentekest: Johs 21, 15–19 (Jesus og Peter)

Lesetekster: Jer 31, 1–6 (Israels gjenoppbyggelse) eller Apg 1, 1–5 (Lukas til Teofilus) / 1 Joh 5, 1–5 (Vår tros seier over verden)

Fortellingstekst: Johs 20, 24–31 (Jesus møter Tomas)

Liturgisk farge: Hvit

PÅSKETIDENS ANDRE SØNDAG

Det er bra at disse søndagene ikke lenger heter ”etter påske”, som om påsken skulle være over med andre påskedag, men ”i påsketiden”. Like misforstått er ønsket om ”vel overstått påske”. I oldkirken var denne søndagen avslutningen på påskeuken og ble derfor kalt *Dominica in albis – søndagen i de hvite klær*. Påskeuken, eller den hvite uken som den også ble kalt, var en eneste stor sammenhengende festuke.

Evangelietekstene i våre rekker er alle fra Johannesevangeliets to siste kapitler, og i tredje rekkes tekst møter vi ham som den ortodokse tradi-

sjonen lar søndagen være viet til: Tvileren Tomas. Dette skjer også i dagens fortellingstekst. I første rekkes og andre rekkes tekster handler det om Peter – om fiskefangsten i Johs 20, 1–14 og vår tekst, den umiddelbare fortsettelsen fra vers 15, med Jesu inntrengende spørsmål til Peter om retningen på hans kjærlighet. Like mange ganger som Peter hadde fornektet sin Herre og Mester, måtte han svare på det nærgående spørsmålet.

TEKSTEN I EVANGELIET

Delingen av Johannesevangeliet i to store bøker gir mening for meg: Tegnenes bok (kap 1–12) og Herlighetens bok (kap 13–21). Vår tekst er i sak avslutningen av evangeliet og står som den femte delen av denne ”Herlighetens bok” som kan deles inn slik 1) Påskemåltidet, 2) Avskjedstalen, 3) Johannespasjonen, 4) Oppstandelsen, 5) Avslutningen/Epilogen.

Det er et meget personlig møte vi får innsikt i. Jesus stiller spørsmålet ”Simon Johannessønn, elsker du meg?” (– første gang også med ”mer enn disse (disiplene)”). Peter svarer med de samme ordene hver gang: ”Ja, Herre, du vet at jeg har deg kjær.” Siste gang innføres et dramatisk element. Peter blir bedrøvet over at Jesus spør for tredje gang, og han tillegger derfor: ”Du vet alt.” Hvert svar hos Peter møtes med et oppdrag fra Jesus: 1) Fø lammene mine; 2) Vær gjeter for sauene mine, og 3) Fø sauene mine. Det er en slags stigning her – fra lam til sauer. Så forutsier

Jesus hvilken død Peter skulle ære Gud med. Han ble etter tradisjonen korsfestet med hodet ned, utenfor Roma, der kirken viet til ham ligger.

PREKENIDÉER

a) Kristen ledelse.

Her legges grunnlaget for den type lederskap som kaller seg kristent. Når Jesus søker ledere til sin kirke, spør han etter om du har ham kjær – så kan du bringe føde og være gjeter. Elsker du Jesus (som ofte høres så fryktelig fromt ut), da går du nemlig til ham som kilde for din tjeneste – og tjenesten er avhengig av denne kraften fra ”kilder utenfor oss selv”.

Jeg leser nå i den gamle kristendomsskriveboka mi fra folkeskolen på 1960-tallet, der jeg har skrevet med sirlig skrift og siksakborder mellom hver linje: ”Det største her i verden, er ikke kløkt og makt, men Herren glad å tjene, i kjærlighetens drakt.” Ikke det verste å få med seg fra skolegangen (og det var ikke engang søndagsskolen)!

b) Kristent vitnesbyrd.

Vi kaller vår kirke for Jesu Kristi Kirke, ikke Peters kirke. Og bruker vi begrepet Peterskirken, mener vi en bygning – hvis finansiering vi lutheranere ikke mener er et kristent vitnesbyrd i det hele tatt, nemlig avlatshandelen. Så er vi da heldigvis ikke Peterskirken – men (NB!) heller ikke Lutherkirken – vi tilhører Jesu Kristi kirke der mange har gått foran og vitnet om troens mysterium som er stort! Mange av vitnene har satt livet til, og Peter var en av de første og gjorde det som leder av Kristi kirke og i kjærlighet til den Mester han her besvarer spørsmålene til. Ledelse og martyrium hører sammen. Også i dag må mange kristne vitne på denne sterkeste måten.

c) Jesu spørsmål – til meg også?

Hvordan ville du reagere hvis ektefellen din spurte deg tre ganger etter hverandre om du elsket? Du ville kanskje ha reagert slik Peter reagerte – med bedrøvelse. Peter ble bedrøvet – men han hadde jo bedrøvet Jesus tre ganger tidligere.

Hvordan ville du reagere hvis han eller hun spurte om dette – også etter ditt fall, din utroskap, din svikt – og så attpåtil tre ganger. Du ville

ha tenkt, kanskje som Peter, at det finnes nåde; det finnes tilgivelse. Og nåden og tilgivelsen ligger ikke først og fremst i spørsmålet, men i kallet som følger: Fø mine lam; gjet mine sauer, og fø dem! Du fikk ikke bare tilgivelse og nåde; du fikk også ansvaret og tilliten! Ditt menneskeverd ble bekreftet ikke bare passivt, men også aktivt. Det er nesten som en vigsal.

d) Tjene og betjene – be og tjene.

Av og til lurer jeg på om det er klokt, det vi gjør i forskjellige sammenhenger når vi erstatter ordet tjene med betjene. Sjømannskirken (som jeg har arbeidet 8 år i) ”betjener nordmenn i utlandet med ord og sakrament og kristen nestekjærlighet”. Og vi prester skal betjene våre menigheter. Smak på ordet: Det ligger noe upersonlig instrumentelt i det – kanskje bedre med disse konkrete imperativene fra antikken ”Fø! Vær gjeter! Elsk!”

Men hvis vi deler ordet betjene i *be* og *tjene*, se da! Da falt brikkene på plass! Et ordspill er aldri et spill av ord.

Teksten i dag er paradoksalt nok en korreks til all religiøsitet som blir ekstremt jesufiksert, og som bare er opptatt av sin egen religiøse følelse og frelsesvisshet. Egentlig er teksten en variant av det tredobbelte kjærlighetsbud: Du skal elske Herren – Ja! Du skal elske din neste – Ja! – som deg selv – Ja! Du trenger føde for å gi føde, og du trenger ledelse for selv å kunne lede.

SALMEFORSLAG

Påsketidens salmer står sterkt i dag! Og: Av en eller merkelig (?) grunn fant jeg ut at alle salmene ”for de minste” i salmeboka passer utmerket (Se fra nr. 779 til 787)!

Ellers 670 *Til kjærleik Gud oss skapte*. 536 *Guds menighet er jordens største under*. Og disse to: 433 ... *følg meg hvor jeg går*, samt 434 *Det er navnet ditt jeg roper* fra det aktuelle salmebokkapittel: Troskap og etterfølgelse.

God påsketid!

KJELL ASGEIR SKARTSETERHAGEN
SOKNEPREST I NITTEDAL
KJELL.SKARTSETERHAGEN@
NITTEDAL.KIRKEN.NO

3. SØNDAG I PÅSKETIDEN

15. APRIL 2018

Prekentekest: Job 10,1–10

Lesetekster: Esek 34,23–31 eller Apg 3,12–21 /

Hebr 13,20–21

Liturgisk farge: Hvit

Jesus hadde en uslåelig evne til å velge bilder som blir husket. Særlig er Johannesevangeliet breddfullt av slike slående bilder. Talekunsten sto høyt i kurs i den gresk-romerske sivilisasjon, og slik sett skiller ikke Jesus seg nødvendigvis fra andre store retorikere fra antikken. Men det er likevel noen distinkte forskjeller:

For det første hadde Jesus gjennomgående en jordnærhet i billedbruken. Alle har et forhold til ord som vann, liv, sannhet, vei og port. Ordene er ikke sofistiskerte. De er hentet fra hverdagsliv og yrkesliv. De taler til alle, ikke bare eliten.

For det andre er det Jesus selv som er i sentrum for det han formidler. Det ligger nesten alltid en voldsom teologi bak hverdagsordene. Det er han selv budskapet oftest handler om. Som en gammel kollega sa: Jesus kom ikke for å forkynne evangeliet, men for at det skulle være et evangelium å forkynne. Det er han selv som er budskapet. Dette unnlot selvsagt ikke å provosere datidens religiøse elite. Velutdannede religiøse ledere med de store rabbinere som mentorer hadde begrenset sans og respekt for en oppkomling fra provinsen, uten akademisk kredibilitet og med ubegrenset teologisk selvtilitt.

Man kan ikke bruke slikt språk som Jesus bruker, uten å være gal/svindler/vranglærer eller Gud, for å bruke C.S. Lewis' kjente kraftsats. Det var mildt sagt uaktuelt for de velutdannede monoteister å se Gud i snekkersonnen fra provinsen. Alternativene var derfor galskap eller vranglære. Gal var Jesus åpenbart ikke, så da gjensto

bare alternativet med vranglærer. Han ble etter hvert anklaget for å bryte det første bud ved å sette seg i Guds sted. Her var han åpenbart skyldig. Han satte seg i Guds sted systematisk, gjennomgående og offentlig. I og med at det ble ansett som teologisk umulig at han var den han utga seg for å være, nemlig Gud, sørget den religiøse eliten for å få ham henrettet for blasfemi. De gjorde de i god tro, og dersom hans selvkarakteristikk ikke er korrekte, gjorde de det selvsagt med god grunn.

I denne teksten sammenligner Jesus seg først indirekte med gjeteren for saudeflokken, og deretter direkte med en port eller en dør, nærmere bestemt porten inn til innhegningen hvor sauene oppholder seg når de ikke er ute på beite. Her har vi altså igjen Jesu provoserende selvbevissthet: Jeg er porten.

Antikkens retorisk skolerte talere hadde tre ulike metodiske innsteg til talene sine: *Docere* (undervise), *delectare* (behage/underholde) og *movere* (bevege). Mye av dette mønsteret finner vi også igjen hos Jesus. Han underviste stadig, i offentlige og private sammenhenger. Mye i det han sa, var slående, direkte, lett og huske og til tider direkte underholdende, og faller dermed retorisk innenfor det å behage. Og hans evne til å skape bevegelse er grenseløs, og det fortsatte lenge etter at han fysisk forsvant fra offentligheten. Bevegelsen fortsetter for øvrig stadig. På tross av fallende statistikker i Europa er det rundt 2 milliarder kristne i verden, flere enn det noensinne har vært i historien. Vi kan dermed slå fast at Jesus var en enestående effektiv forkynner.

Store retorikere fra antikken kunne saktens omtale seg selv med en bortimot trumpsk selvopptatthet, men det er vel ingen andre kjente eksempler på et så voldsomt ego som i evangeliens jesufovertellinger. Jeg er porten. Jeg er veien, sannheten og livet. Andre kunne si at de kjente til sannheten, og kunne peke på veien og angi hvor porten er å finne. Men bare Jesus stilte seg selv så til de grader i sentrum for sitt eget budskap. I dag møter man slikt stort sett bare på psykiatriske sykehus, før de psykotiske pasientene er tilstrekkelig medisineret så de gjenvinner et normalt selvbilde. Jeg har truffet noen slike på lukkede avde-

linger på Londons sykehus.

På tross av Jesu hårreisende selvkarakteristikk – og det er det de er hvis han ikke var og er Gud – hører man så å si aldri at noen anser ham som gal. Ikke i samtiden, selv ikke blant dem som fikk ham henrettet. Heller ikke blant vantro i dag – de fleste anser ham som et godt moralsk forbilde.

Vi bør som forkynnere bidra til å belyse og radikalisere evangeliets hovedpoeng. Jesus er ikke en av mange verdifulle bidragsytere i samfunnsdebatten, et godt menneske med omsorg for andre eller tilsvarende milde karakteristikk. Enten var han Gud, og må håndteres deretter (tilbes og følges), eller så bør vi være takknemlige overfor dem som fikk tatt ham av dage, og finne noe annet fornuftig å bruke livet til.

TORBJØRN HOLT
SJØMANNSPREST I LONDON
THO@SJØMANNSKIRKEN.NO

4. SØNDAG I PÅSKETIDEN

22. APRIL 2018

Prekentekest: Joh 13,30–35

Lesetekster: Jes 43,16–21 eller Apg 9,1–19 / Åp 2,1–7

Liturgisk farge: Hvit

PLASSERING

Denne teksten var ikke med i forrige tekstbok, annet enn som to adskilte brokker som tilleggstekster. Avgrensningen av perikopen gir seg ikke selv, men er likevel interessant og kan presentere oss for viktige prekenmomenter. I Bibelen 2011

er vers 30 skilt fra fortsettelsen med en ny overskrift, ”Et nytt bud”. Lectionary for ELCA i USA starter også denne teksten i vers 31, slik at sted og tid for Jesusordene ikke blir tydeliggjort. Men det gir god mening å ta med vers 30, ikke minst fordi Jesus selv griper tilbake til selve øyeblikket: ”Nå ble menneskesønnen herliggjort.” Hva skjedde nå? Jo, Judas forlot rommet, og det var natt. Herliggjørelsen knyttes til forræderiet.

V 31: Ble herliggjort – *edoksasthe*. Det kan virke merkelig at Jesus brukte dette ordet i fortid, slik det også er oversatt i vår bibel. Det antyder at Jesus ble herliggjort nettopp gjennom det Judas var i ferd med å gjøre. Her ligger en av evangeliets store hemmeligheter, nemlig at det er gjennom forræderi, lidelse og død at Menneskesønnen vinner sin herlighet. Gjennom dette blir også Gud herliggjort, og Gud gir igjen sin herlighet tilbake til Jesus, den han hadde fra verdens grunnvoll ble lagt (Joh 17,4–5). Hva var egentlig Judas sitt bidrag?

JUDAS OG VIDKUN OG ANDRE SJELDNE NAVN

Det finnes ikke mange etterkrigsbarn i Norge som heter Vidkun. I henhold til navneloven er det ikke anledning til å gi barn et navn som kan bli til vesentlig ulempe for barnet. Vidkun Quislings rolle under 2. verdenskrig i Norge var av en slik art at hans navn i all hovedsak har forsvunnet fra Folkeregisterets nyregistreringer. Ingen i den kristne kulturkrets kaller guttene sine for Judas heller. Etter hvert som kristenheten vokste fram, endret det seg fra å være et vanlig navn til å bli et antisemittisk symbol. Navnet Judas og ordet for jøde er nesten likelydende, på både tysk, spansk og fransk. Denne foraktede mannen har vært en hel sivilisasjons urtype på det onde forræderi.

Likevel er det en forunderlig dobbelthet i dette menneskets rolle. Jesus sier om Judas at for ham hadde det vært bedre om han aldri hadde vært født (Matt 26,24). Samtidig blir Jesus selv herliggjort gjennom det forræderi og den lidelse Judas bidro til. Judas' rolle og skjebne kan ikke settes på en formel. Det vi kan ane, er at noe nytt inntreer når Judas går ut i natten. Luften er renset, og Jesus taler friere om både herlighet og kjær-

lighet. Og hans livstestament er kjærligheten: Som jeg har elsket dere, skal dere elske hverandre!

INTERN KJÆRLIGHET: STYRK BÅNDENE!

Allerede Moses fikk budet om å elske sin neste (3 Mos 19,18), og Jesus bekrefter dette som en sammenfatning av loven (Matt 22,36–37). I vår tekst er horisonten nær; det er tale til de 12 som er samlet rundt bordet. Det er de som er i flokken som skal elske og bli elsket av hverandre. Mye tyder på at det er særlig viktig for Johannes at samholdet og kjærligheten mellom de troende styrkes. Dette skal være de troendes kjenne tegn framfor noe annet. Det er ikke den høye bekjennelsen, den moralske uangripeligheten eller den uutgrunnelige visdommen som skal være de kristnes vitnesbyrd for verden. Det er kjærligheten de har til hverandre. Disse ordene blir talt rundt et bord, ved et måltid. En forræder har nettopp gått ut i natten, og vi kan ane en atmosfære av sorgfull intimitet. Da kaller han dem for sine barn. Med øm kjærlighet og med innsikt i deres sårbarhet kaller han dem sine barn. Han skal senere kalle dem både søsken og venner, men nå kaller han dem for sine barn: Slik en mor eller en far elsker sine små barn, slik elsker jeg dere. Og slik skal dere elske hverandre.

Jeg har møtt mennesker som har kommet til tro fordi de la merke til og siden erfarte godheten mellom de troende (v 35). Konfirmanter sier at kirken er et fristed der man ikke trenger å gjøre seg til så mye og prestere så mye for å bli akseptert. Men som arbeidsveileder har jeg også hørt litt for mange vitnesbyrd om konflikter og manglende tillitt innad i en menighet. Denne manglende tillitten står ikke bare i veien for trivsel og arbeidsglede; den står i veien for selve evangeliet. Derfor ligger det en tydelig formaning i Jesu ord.

EKSTERN KJÆRLIGHET: SPRENG BÅNDENE!

All sann menneskelig kjærlighet avdekker store flater av det guddommelig, også den interne som finnes mellom de troende og likesinnede. Men denne kjærligheten bærer også med seg sin egen belønning, fordi den i så stor grad er preget av gjensidighet. Vi gir og vi får, vi elsker og blir elsket. Hos Jesus finnes kjærligheten i renere form og derfor strekker den seg også langt ut over det interne. Så ren er den at den også omfatter Judas og Vidkun og landssvikerne og overgriperne og alle de andre som har fått sine navn strøket fra listen over de meriterte og elskverdige. Jesus har talt til disiplene flere ganger om kjærligheten som til og med skal omfatte deres fiender (Matt 5,43–48). I liknelsen om den barmhjertige samaritan (Luk 10,25–37) forlater han tolkningen av ”min neste” som nabo (*neighbour*), og gjør kjærlighetskravet gjeldene også for andre folkeslag, fiender og urene. Det er heller ikke lenger snakk om å få noe igjen.

På den måten løfter han kjærligheten ut av *økonomiens* fangenskap og over i *gavens* kategorier. Guds kjærlighet står ikke i et utvekslingsforhold til vårt eller verdens gjensvar. Han løfter også kjærligheten ut av *følelsens* fangenskap og over i handlingens kategorier. *Agapaå* (v 34) uttrykker ikke primært en følelsesbevegelse. Det er gode nyheter, for det er lettere å bestemme seg for å gjøre noe enn å bestemme seg for å føle noe. Det synes i hvert fall jeg.

PREKENSKISSE

- Styrk båndene slik at menigheten kan gjenspeile Jesu kjærlighetshandling.
- Spreng båndene slik at forrædere og fiender får smake guds rikes gaver.

Lykke til!

SJUR ISAKSEN
UNIVERSITETSLEKTOR OG PREST
SJUR.ISAKSEN@MF.NO

NYTT FRA BISPEDØMMERÅDENE

SØKERE

BORG BISPEDØMME

Sokneprest i Fredrikstad domprosti med tjenestested Kråkerøy sokn:

Askekjær, Frode (50), sokneprest i Stokke, 3173 VEAR

Gjære, Maria Vassli (35), kapellan i Vågøy og Myrbostad, 6440 ELNESVÅGEN

Hillesund, Marie T. Bakkevig (30), kapellan i Fredrikstad domprosti med tjenestested Borge, 1679 KRÅKERØY

Keyn, Stian (38), bataljonsprest i Stridstren (STRBN) – Bardufoss, 0586 OSLO

Larsen, Linn-Therese Jordheim (46), sokneprest i Østre Fredrikstad, 1684 VESTERØY

Nilsen, Christian Dag (25), vikarierende prest, 1525 MOSS

Sannesmoen, Janne (51), butikkmedarbeider, 2050 JESSHEIM

Svendsen, Pål Wirkola (52), sokneprest, 8450 STOKMARKNES

Thunæs-Marthinsen, Kåre Edvard (28), vikarprest, 1364 FORNEBU

Winlund, Kristin (52), sokneprest i Skiptvet, 1672 KRÅKERØY

Østrup, Ole (54), vikarprest, 1613 FREDRIKSTAD

Sokneprest i Fredrikstad domprosti med tjenestested Onsøy sokn:

Johansen, Lisa Holm (44), kapellan i Onsøy og Gressvik, 1615 FREDRIKSTAD

Keyn, Stian (38), bataljonsprest i Stridstren (STRBN) – Bardufoss, 0586 OSLO

Nilsen, Christian Dag (25), vikarierende prest, 1525 MOSS

Nornes, Andreas (25), vikarorganist, 0875 OSLO

Svendsen, Pål Wirkola (52), sokneprest, 8450 STOKMARKNES

Thunæs-Marthinsen, Kåre Edvard (28), vikarprest, 1364 FORNEBU

Winlund, Kristin (52), sokneprest i Skiptvet, 1672 KRÅKERØY

Østrup, Ole (54), vikarprest, 1613 FREDRIKSTAD

Sokneprest i Vestre Borgebygd prosti med tjenestested Skiptvet sokn:

Braadlie, Geir (56), menighetsprest/prostiprest, 1807 ASKIM

Keyn, Stian (38), bataljonsprest i Stridstren (STRBN) – Bardufoss, 0586 OSLO

Nilsen, Christian Dag (25), vikarierende prest, 1525 MOSS

Spjøtvold, David (49), sokneprest, 2420 TRY-SIL

Thunæs-Marthinsen, Kåre Edvard (28), vikarprest, 1364 FORNEBU

Winlund, Kristin (52), sokneprest i Skiptvet, 1672 KRÅKERØY

Kapellan i Nordre Follo prosti med tjenestested Kolbotn, Greverud og Oppegård sokn:

Aas, Vibeke Bergsjø (47), kapellan, 0962 OSLO

Gimse, Johan Mikael (27), prostiprestvikar, 0786 OSLO

Nilsen, Christian Dag (25), vikarierende prest, 1525 MOSS

Nornes, Andreas (25), vikarorganist, 0875
OSLO

Sævareid, Karen Marie Lereim (37), kapellan,
1283 OSLO

Øygard, Ingrid (27), vikarkapellan i Ås og Kroer
sokn, 0361 OSLO

*Sokneprest i Østre Romerike prosti med tjenestested
Fet og Dalen sokn:*

Borgen, Anne (54), Prest 0260 OSLO

Elstad, Siv Hege Henriksen (56), vikarprest
2016 FROGNER

Keyn, Stian (38), bataljonsprest i Stridstren
(STRBN) – Bardufoss, 0586 OSLO

Myklebust, Helga Maria (49), vikarprest i Østre
Romerike prosti, 2013 SKJETTEN

Nilsen, Christian Dag (25), vikarierende prest,
1525 MOSS

Urianstad, Anniken (55), kapellan i Solør, Vinger
og Odal prosti, Nord-Odal, 2100 SKARNES

ORDINASJON

HAMAR BISPEDØMME

*Ordinasjon i Hamar Domkirke, søndag 18. feb-
ruar:*

Maria Michaela Holen Bjørndal.

TILSETTING

STAVANGER BISPEDØMME

*Prostiprest 30 % i Tungenes prosti med Rennesøy
sokn og Mosterøy sokn som tjenestested:*

Stavanger bispedømmeråd har tilsatt Bjørg
Berge-Øvrebø som prostiprest 30 % i Tungenes
prosti med Rennesøy sokn og Mosterøy sokn
som tjenestested.

*Den tilsette har skriftlig bekreftet at hun tar imot
stillingen.*

PRIORITY

Avsender:
Luthersk Kirketidende
Sinsenveien 25
0572 OSLO

UTKOMMER annenhver uke på Luther Forlag og redigeres av professor Harald Hegstad (ansv.), prost Hege Elisabeth Fagermoen, sokneprest Kjersti Gautestad Norheim og praktikumsleder Fredrik Saxegaard. Bokmeldingsansvarlig: Stipendiat Per Kristian Sætre. Redaksjonssekretær: Eyolf Berg.

ALLE HENVENDELSER rettes til:
Luthersk Kirketidende
v/Eyolf Berg
Sinsenveien 25
0572 OSLO
Tlf. 91 17 65 37
E-post: redaksjon.lk@lutherforlag.no

INTERNETT: www.lutherskkirketidende.no
Opplysninger om annonsepriser og utgivelsesplan finnes på nettsidene.

ARTIKLER OG LESERINNLEGG til Luthersk Kirketidende sendes på e-post til ovenstående adresse. Artikler skal normalt ikke overstige 2500 ord. Innlegg skal normalt ikke være mer enn 1200 ord.

ABONNEMENT: Pris kr. 600,- pr. år for Norge. Utlandet kr. 825,- pr. år. Abonnementet inkluderer Tidsskrift for Praktisk Teologi (2 numre pr. år). Kontonummer: 8220.02.93882. Abonnementet løper til det sies opp skriftlig (brev, SMS eller e-post). Gamle og nye numre kan kjøpes i pdf-format fra <https://lutherskkirketidende.buyandread.com>